

АКТУАЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ СОЦИАЛЕН ОДИТ И ПРИЛАГАНЕ НА СТАНДАРТИТЕ ЗА СОЦИАЛНА И ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ

Съвременните компании като част от социално-икономическата реалност са призвани да се впишат в публичните режими на обществото, като чрез прилагането на добри практики допринасят за устойчивото му развитие. В този контекст актуална и задълбочена разработка е колективната монография на доц. Мирослава Пейчева, доц. Албена Митева и доц. Христина Харизанова-Бартос.¹ Тя е базирана на успешно реализиран проект, чийто обект са социалният одит и стандартите за социална и екологична отговорност. Съществено предимство на изследването е неговият обхват: физически лица (482 потребители); работодатели (461 юридически лица); представители на държавната администрация (83 ръководители и експерти); представители на синдикални организации (КНСБ и КТ „Подкрепа” – общо петима експерти), което осигурява проследяването на потребностите и изискванията на всички заинтересувани страни. Проучването е осъществено с помощта на анкетен метод (затворени въпроси).

Структурата на монографията следва логично етапите на проекта. Диференцирани са три основни части.

В първата – *„Анализ на научната теория, добрата практика и настоящото състояние в областта на социалния одити стандартите за социална и екологична отговорност в международен и в национален план“*, е изследвана еволюцията на концепцията за социален одит в световен мащаб и в България, дефинирането на понятието и разбирането на значимостта на неговото реално и ефективно прилагане в бизнес практиката. Като основни фактори, които оказват влияние върху все по-голямото използване на социалния одит, са открити увеличаващото се значение на т.нар. Трети сектор, повишените изисквания към доставчиците, както и тенденциите, които произтичат от процесите на глобализация. Представени са обстойно и стандартите за социална отговорност в международен и в национален план – Стандарт SA 8000; Стандарт AA 1000, Стандарт ISO 26000, които представляват измеримите параметри за социалната отговорност на организациите към обществото.

Детайлно са разгледани стандартите за екологична отговорност ISO 14000, EMAS и добрите практики в контекста на изследваната проблематика както в международен, така и в национален план.

Съществен елемент от първата част на монографията е и анализът на нормативната уредба в Република България във връзка с прилагането на социалния одит, както и на социалната и на екологичната отговорност. Представен е профилът на организациите, осъществяващи дейност у нас, които са въвели и работят в съответствие със стандарти за социална и за екологична отговорност. Посочени са и фирмите, които извършват сертифицираща дейност, отнасяща се до стандартите за социална и екологична отговорност.

В рамките на тази част са проучени дейността на вътрешния одит в публичния и в частния сектор, неговите задължения във връзка със социалния одит и стандартите за социална и екологична отговорност у нас. Анализът е подкрепен от осъществено от авторите емпирично изследване. Представени са социалните предприятия в България,

¹ Пейчева, М., А. Митева, Хр. Харизанова-Бартос (2017). *Изследване на потребностите от провеждане на социален одит и прилагане на стандарти за социална и екологична отговорност в Република България*. С.: ИК на УНСС, 272 с.

като е анализирана независимата им оценъчна дейност. Въз основа на резултатите от емпиричното изследване е установено, че дейността на социалните предприятия в България не се отличава от тази в останалите предприятия, независимо от факта че за тях се предвиждат специфични преференции.

Накрая са направени изводи, които най-общо могат да бъдат определени като свързани с добрите практики по социален одит по отношение на стандартите за социална и екологична отговорност: в международен план – нарастващият брой на сертифицираните организации, а в България – съществуващият страх от въвеждането на социалния одит в практиката, както и отсъствието на регулации за професионална подготовка на социалните одитори. Социалният одит се възприема като белег на демократично управление и като стратегия за борба с корупцията. Резултатите от изследването показват, че е необходимо да се създадат нормативни разпоредби за защита на работещите като социални одитори, както и че у нас практиката в областта на социалния одит е слабо развита. Изводите относно нормативната уредба в разглежданата област очертават празнините в българското законодателство, свързани със социалното одитиране и задължителното сертифициране по стандарт SA 8000. Във връзка с нормативната уредба за екологична отговорност авторите стигат до заключението, че сертифицирането по ISO 14001 и прилагането на строгите изисквания на EMAS ще удовлетворят изискванията на клиентите, ще осигурят устойчивост и ефективност, ще повишат социалноотговорния имидж на компаниите и ще удовлетворят изискванията на всички стейкхолдъри. Генералният извод от първата част е, че според голям дял от респондентите социалният одит трябва да бъде прилаган активно в България, за да защитава интересите на заинтересуваните страни.

Във втората част *„Изследване на потребностите от провеждане на социален одит и прилагане на стандарти за социална и екологична отговорност в Република България“* е акцентирано върху визуализацията на емпиричното изследване. Представена е подробна информация за анкетираните; систематизирани са обобщените резултати и изводи за нуждите на потребителите (физически и юридически лица) от социален одит и стандарти за социална и екологична отговорност в България. Изложени са резултатите и изводите относно социалното одитиране и разглежданите стандарти според експертите от синдикалните организации, както и тези, които са посочили анкетираните представители на държавната администрация у нас. Основните изводи са свързани с желанието на потребителите да работят за социалноотговорни компании, да бъдат клиенти на фирми, прилагащи добри практики в контекста на разглежданите стандарти. Юридическите лица адмирират въвеждането на социалното одитиране с цел да се отличат социалноотговорните компании от тези, които не прилагат добри практики. Представителите на синдикалните организации познават и единодушно признават голямото значение на социалното одитиране, както и на прилагането на социалноотговорни и екологични стандарти. В средносрочен и дългосрочен план синдикатите подкрепят създаването на закон за социалния одит в България и за професионална подготовка на социални одитори. Анкетираните представители на държавната администрация също подкрепят както идеята за социално одитиране, което ще подпомогне разграничаването на социалноотговорните компании от останалите, така и сертифицирането по социални и екологични стандарти на организациите, осъществяващи дейността си у нас.

Представените в третата част *„Анализ чрез двумерни разпределени“* изводи се отнасят до недостатъчното познаване на същността на социалния одит от физическите лица, както и до констатираното в изследването пълно единодушие за неговата значи-

мост за организациите и нарастващата необходимост от социални одитори. Познаването на същността на социалния одит от работодателите варира в зависимост от размера на фирмите и на сферата, в която осъществяват дейността си. Те обаче са категорични, че в България има нужда от социални одитори. По отношение на приемането на стандартите за социална и екологична отговорност анкетиранияте физически лица заявяват, че предпочитат да работят за, както и да бъдат клиенти на социалноотговорни компании. Желание за сертифициране изразяват и работодателите – като основна причина за липсата на сертификат към момента на изследването те посочват финансовите ограничения. Отново най-същественото, което може да бъде открито като извод, е категоричното желание за разграничаването на социалноотговорните компании от другите, които не са склонни да реализират подобни практики.

Към значимите приноси на изследването могат да бъдат посочени и зависимостите, които установява доц. Христина Харизанова-Бартос, между възраст и равнище на образование на физическите лица и желанието за потребление на стоки и услуги от фирми, сертифицирани по стандарт ISO 14000. Полезни са и изводите, направени от доц. Албена Митева, за желанието и възможностите на работодателите за сертифициране и въвеждане на системи за екологична отговорност.

В края на монографията (трета част, четвърта глава) са представени изводи и конкретни предложения. Доц. Мирослава Пейчева извежда дефиниция за социалния одит, разбиран като систематичен процес, протичащ в логическа последователност; за класификация на видовете социален одит, както и за конкретизиране на възможностите за приложението им в България. Друго нейно предложение, което е логично следствие от извършеното изследване, се отнася до професионалната подготовка на социални одитори в отделна магистърска програма, която би подпомогнала цялостния процес по възприемане и нормативно вграждане на тези процедури в социално-икономическата реалност.

Интерес представляват и идеите ѝ относно реорганизацията и прозрачността на процедурите, които прилагат някои чуждестранни фирми и техните клонови мрежи в България, свързани със сертифицирането на социалните одитори, както и предложенията за създаване на организация, която ще сертифицира социалните одитори в България; за обединяване на усилията на всички заинтересувани страни, вкл. синдикалните организации и медиите; за разпространение на релевантна информация по проблематиката; за организиране на съвместни обучения; за създаване на закон за социалния одит в средносрочен план.

Вследствие на детайлния анализ на резултатите от емпиричните изследвания доц. Пейчева отправя и някои основни препоръки, свързани с прилагането на принципите, заложили в ISO 26000; с разработването на стратегии за повишаване на бранда на служителите; с привличането и задържането на клиенти в контекста на социалноотговорните практики. Съществен принос на изследването е и конкретното ѝ предложение за създаване на единна база данни за организации, прилагащи добри практики – такива, на които е извършен социален одит и които са сертифицирани по стандартите за социална и за екологична отговорност.

Представената монография е необходимо и полезно четиво за корпоративни ръководители, за ръководители и експерти в държавната администрация, за практикуващи одитори, обучаващи организации, синдикални експерти, юристи, студенти, както и за всички, които приемат слогана, предложен като заключение от авторите: „Всички ние мечтаем да живеем в един по-справедлив и по-сигурен свят. От нас зависи да си го направим!“.

Доц. д-р Яница Димитрова